

POLITIKPAPIR

Rettigheder i det globale informations- samfund

UDGIVET AF
FN-
FORBUNDET

 forbundet
Danish United Nations Association

JANUAR 2023

Siden 2002 har FN-forbundet interesseret sig for FN's og andre globale aktørers arbejde med informations- og kommunikationsteknologi (IKT). IKT er et vigtigt redskab der giver adgang til udvikling, information, og som kan fremme menneskerettigheder, fred og sikkerhed, bl.a. fordi det giver mulighed for viden og oplysning verden over. Det giver borgere adgang til at ytre deres mening frit. Fake news er også blevet en del af den digitale virkelighed.

FN-forbundet samarbejder med andre i Danmark om emnet, primært i regi af den årlige 'internetdag', og søger at få fokus på både globale og nationale IKT-dagsordner.

Formålet med dette politikpapir er især at pege på, at der skal ses med globale briller på informations-samfundet. Adgang til digital information betyder ikke nødvendigvis, at der er fri adgang, eller at alles stemmer bliver hørt og respekteret. Ej heller, at borgere verden over kan udtrykke sig frit og uden risiko for at blive lukket ned eller straffet for deres holdninger.

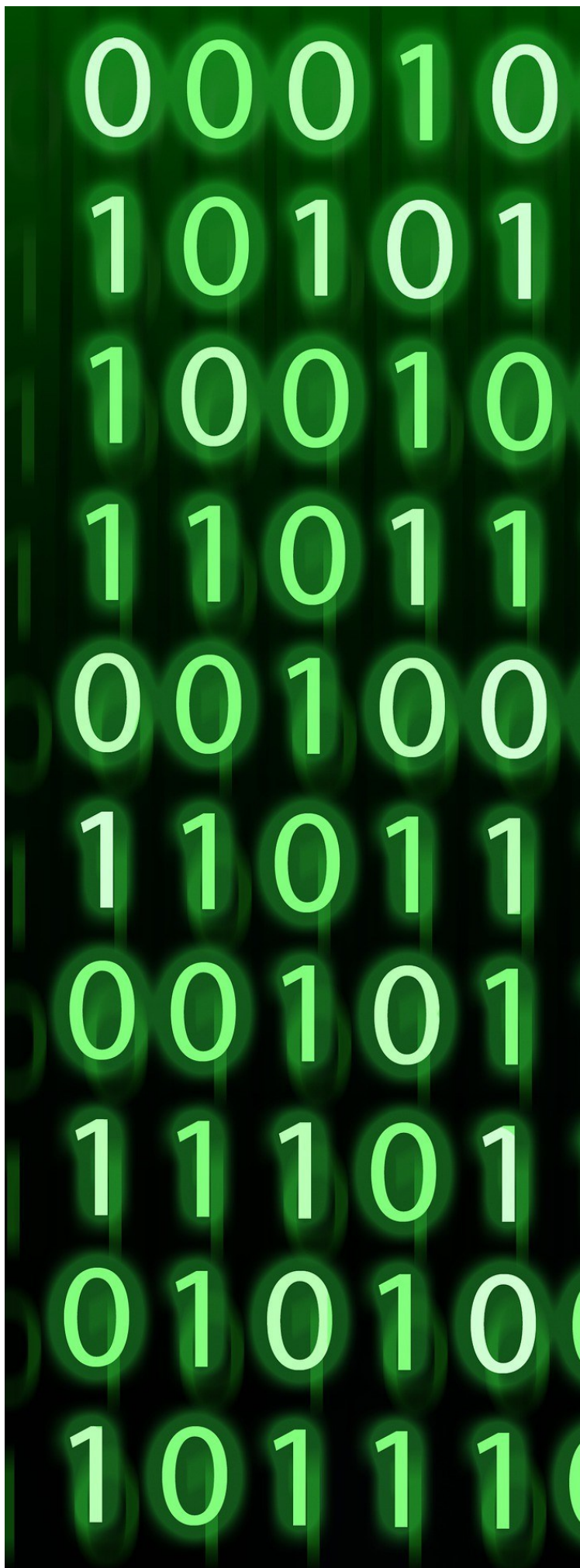
Beskyttelse af de data, vi efterlader os på nettet, er et andet vigtigt emne. Der er risiko for at de indgår i myndigheders overvågning eller at de udnyttes kommercielt.

Den digitale udvikling fordrer, at alle kan være med. Især i fattige lande er brugen af IKT en stor økonomisk byrde for familierne, mens det i Danmark mere handler om at mange ikke behersker teknikken.

Dette papir giver et bud på hvilken digital virkelighed verden står i, og hvordan udfordringerne politisk bør håndteres i et globalt perspektiv.

Papiret er udarbejdet af FN-Forbundets Menneskerettighedsudvalg og godkendt af bestyrelsen pr. december 2022.

FOTO: Pixabay

FN-FORBUNDET MENER

'Fake news' er med til at undergrave de sociale mediers troværdighed. Det dur ikke at politikere og andre store profiler, der har et særligt ansvar for at videregive retvisende information, deler fake news. På samme måde skal der være plads til, at virkeligheden opleves forskelligt. Der kan f.eks. være stor forskel på, hvordan man opfatter den israelsk-palæstinensiske konflikt.

Faktatjek af opslag anbefales. Stikprøver blandt opslag fra især aktører med mange følgere skal udfordres på sandhedsværdien men indholdet sjældent fjernes. Faktatjekket kan følges af en kommentar, at opslaget 'ikke kan verificeres'.

Selvom det er vigtigt at skride ind over for had og krænkelse på sociale medier, er det stadig vigtigt at bibeholde den digitale ytringsfrihed i så stort omfang som muligt.

Hacking, udbredelse af børneporno og forherligelse eller opfordringer til vold og terror er ulovligt og skal bekæmpes, men ytringsfriheden bør begrænses til de områder, som der er bred enighed om at gribe ind overfor.

Internettet er 'den lille mands' mulighed for give sin mening til kende, men jo større stemme man har, jo større ansvar for en sober dialog. Det gælder blandt andet i forhold til politisk kommunikation i en erkendelse af, at digitale medier også er blevet platform for store organisationer, politikere og andre, der udbreder sine synspunkter her.

Data bør tilhøre dem som afgiver dem, og der bør gives klar accept før de f.eks. anvendes til kommercielle formål. Obligatorisk afgivelse af data til officielle myndigheder accepteres såfremt menneskerettighederne holdes. At private operatører målretter annoncering er i orden, så længe der oplyses om det, og brugerne frivilligt accepterer dette.

Internationale fora, lovgivere og digitale operatører skal sikre bedre muligheder for at fravælge at efterlade digitale dataspor. Retten til databeskyttelse bør videreudvikles af såvel FN's menneskerettighedsråd som i WTO, da data er personrelaterede og også en international handelsvare.

En fjerdedel af verdens befolkning har ikke en smartphone og derved nem adgang til den digitale verden, og de fleste af dem er kvinder. I Danmark er 20 procent 'digitalt udfordrede'. Digitale tjenesters anvendelse bør indgå i undervisning om samfundsforhold, for at øge viden om rettigheder, algoritmer, dataindsamling og i det hele taget, alt det der foregår, når man logger på en digital tjeneste.

EU-Parlamentet og Ministerrådet har besluttet at regulere Tech-giganters aktivitet inden for EU,

særligt i forhold til at sikre børn mod skadelige reklamer. Vi kan være betænkelige ved en regional lovgivning, der udvikler specifikke regler og opfordrer til at de digitale platforme tager det fornødne ansvar. Vi opfordrer til, at IGF—Internet Governance Forum—fortsat støtter sig til de relevante FN-konventioner og -aftaler.

DET DIGITALE VERDENSSAMFUND

RET OG RIMELIGT

FN-forbundet følger med i og forholder sig til udviklingen i den digitale globale virkelighed. Det traditionelle afsæt i stater, borgere og landegrænser er delvist ophævet med digitaliseringen, men dette ophæver ikke behovet for globale normer og regler. FN-forbundets afsæt for engagement i emnet er primært borgernes muligheder og rettigheder, globalt og lokalt.

FN kan ikke bidrage til regulering på traditionel måde, da de digitale platforme også udfordrer den globale værktøjkasse med dens konventioner, aftaler og retshåndhævelse. De unikke sider af den digitale globalisering kræver også unikke måder at regulere på – af hensyn til dialog og fredelig sameksistens nationalt og globalt.

FN-forbundets engagement i spørgsmålet rækker tilbage til FN-konferencer om emnet i 2003 og 2005. På det tidspunkt var fokus primært på borgernes mange nye muligheder, ikke mindst i udviklingslandene. I dag er fokus mere på politisk brug og misbrug af eksempelvis sociale medier, hvilket også dette politikpapir afspejler.

DEN DIGITALE (MEDIE-)VERDEN I DAG

De digitale redskaber har sammen med det verdensomspændende internet betydet ny infrastruktur, en infrastruktur der skaber hurtige forbindelse mellem mennesker og mellem mennesker og myndigheder. Og anvendelsen genererer data om os alle i hidtil usete mængder, til mulig brug til såvel gode som mindre gode formål.

Meget afgørende har digitaliseringen også ændret vilkårene for samfundsdebat og massekommunikation. Mange flere borgere kan nu komme omgående og direkte til orde og myndigheder kommunikerer ofte direkte til borgerne. De traditionelle medier med deres redaktionelle standarder er delvist blevet afkoblet. Det er blevet lettere at formidle såvel sandheder som usandheder.

De sociale mediers virkemåde (algoritmer) opmuntrer ikke til at synspunkter brydes og til at ny fælles erkendelse opstår. Disse medier opmuntrer snarere til at erklære sig for eller imod et synspunkt – sådan at stereotype holdninger fremmes og gentages i et 'ekkokammer'. Medierne og deres brugere synes ikke at have forstået, at kompromisser og tolerance er forudsætning for sameksistens.

GLOBALE MEDIER SKAL ARBEJDE DIFFERENTIERET

Der kan imidlertid ikke kun tegnes ét billede af situationen. Regimers respekt for frihed og ytringsfrihed varierer fra land til land og regimers pres på digitale medier, typisk med ønske om at bestemt indhold blokeres, vil være af varierende karakter. Særligt restriktive krav opstod f.eks. under Ruslands invasion i Ukraine. Der er også regimer som selv groft udnytter sociale medier til kampagner mod f.eks. mindretal. Et eksempel er Myanmar, hvor regeringen i flere omgange stået bag opfordringer til angreb på rohingaer. De digitale medier skal forholde sig til brugen af deres redskaber i meget forskellig kontekst.

Begrebet 'Fake News' er også knyttet til de sociale medier, hvor alle kan offentliggøre fortællinger uden baggrund i faktatjekkede forhold. Daværende præsident Trumps påstand om valgsvindel ved præsidentvalget i USA 2020 er nok det mest kendte eksempel. Der er også rige muligheder for at fremlægge synspunkter om årsagssammenhænge, f.eks. konspirationsteorier, som tillægger aktører motiver som de aldrig har haft. De digitale medier bør luge ud i det værste, men må ikke tage patent på sandheden.

De sociale medier kan i deres virkemåde være fristet til at tage afsæt i gængse holdninger i det land, de har hovedkvarter i, når de søger at sætte grænser for indhold. Det er ikke holdbart, da et kig gennem fortrinsvis 'amerikanske' briller bliver for skæv. Sådanne medier bør give plads til pluralisme og forstå at begivenheder kan opfattes meget forskelligt verden rundt. Der er f.eks. vidt forskellige meninger om, hvem der er aggressorer og ofre i den israelsk-palæstinensiske konflikt.

DEN DIGITALE YTRINGSFRIHED SKAL SIKRES

Mulighederne for at komme til orde blev afgørende ændret med internettet og de platforme, som opererer herpå. Det betyder at mange flere verdensborgere end tidligere har fået udvidet ytringsfrihed, men også åbnet muligheder for opfordringer til vold og til hadske og nedværdigende ytringer. Desuden har internettet skabt nye typer af kriminalitet.

Der er behov for at gribe ind over for kriminelle aktører og grove krænkelse af menneskerettighederne.

For FN-forbundet er det imidlertid vigtigt, at begrænsninger af ytringsfriheden begrænses til få områder, områder som der kan skabes bred global enighed om med afsæt i de universelle menneskerettigheder. Mange lande står desværre parat til at afskære eller kriminalisere politisk eller religiøs kritik – hvis de får et påskud.

Digital ytringsfrihed for borgere skal forsvares, som ytringsfriheden generelt forsvares med vedtagelser i FN's Menneskerettighedsråd og FN's generalforsamling. Ytringsfriheden digitalt må som minimum ikke blive ringere end via andre kanaler.

DET KRIMINELLE

Der er internationalt enighed om at bl.a. forherligelse eller opfordringer til vold og terror og at udbredelse af børnepornografi og grov racisme er strafbart. Hertil kommer hacking, afpresning, økonomisk svindel mv. som der også vil være en bred enighed om at gribe ind overfor. På disse områder vil retsforfølgelse over landegrænser kunne effektueres, mens retsforfølgelse ellers vil forudsætte at forbrydere og ofre befinder sig i samme "retsområde" (jurisdiktion), typisk et land eller en gruppe af lande.

FN-forbundet fraråder en udvidelse af 'det kriminelle område', især hvad angår personers og grupper problematiske ytringer og fejlagtige oplysninger på internettet. Den samfundsmæssige retshåndhævelse skal ikke i bredt omfang gøre krænkelse som f.eks. beskyldninger om racistiske eller kvindefjendske holdninger kriminelle, men bør henvises til muligheder for civile søgsmål.

En særlig tilbageholdenhed må gælde ønsket om indgreb, lovgivningsmæssigt eller på initiativ fra de digitale operatører, som vil begrænse samfundsinformation eller -kritik. Operatørerne i det digitale rum skal beskytte menneskerettighedsforkæmpere, ikke bidrage til at gøre dem tavse. Det er klart omfattet af ytringsfriheden at forholde sig aktivt og kritisk til stater og myndigheders adfærd.

Tilbageholdenhed skal også gælde, hvad angår fuld identifikation af aktører på nettet. Hvor det i Danmark måske kan forekomme rimeligt at kræve at kende afsenderne på internettet, kan der være behov for beskyttelse af f.eks. debattører i Rusland, Kina og Saudi-Arabien. Ubydere af internettjenester bør ikke udlevere ID-information på aktører til myndigheder, medmindre der foreligger en handling som bredt anses som kriminel. Menneskerettighedsforkæmpere skal af de digitale operatører kunne være beskyttet mod udlevering af ID-oplysninger.

Et særligt område som kræver en mere klar kriminalisering end nu, er regeringers forsøg på - evt. via såkaldte 'trolde' - at destabilisere andre lande gennem misinformation. Rusland formodes på denne måde at have søgt at påvirke præsidentvalget i USA i 2016. Cyberangreb mod forsyning, kommunikationslinjer og anden infrastruktur er også grove angreb som skal kriminaliseres.

DET TENDENTIØSE BUDSKAB OG 'FAKE NEWS'

Hvor internettet i starten i høj grad var 'den lille mands' mulighed for at komme til orde, omfavner politikere og andre ledere i øget omfang internettet og anvender sociale medier som redskab i den politiske kommunikation.

FN-forbundet understreger, at dette er legitimt, men jo større indflydelse, jo større pligt til at være sober og til at undlade at viderebringe misinformation eller opfordre til voldsomheder. Aktører med et større antal følgere bør særligt forpligte sig til ordentlighed, f.eks. ved tilslutning til en Code of Conduct om digital adfærd.

De sociale medier og andre platforme skal ikke generelt forpligtes til at tage stilling til, hvad der sandt og hvad der er usandt eller lukke af for sidstnævnte. Men operatørerne bør vurdere om udbredelse af (mis-)information er ledsaget af opfordringer til vold, had eller andre overgreb, og da være parat til at lukke hurtigt ned. Operatørerne bør undgå at blive et redskab ved undertrykkelse eller samfundsomstyrtende aktivitet. Twitters og Facebooks lukning for daværende præsident Trumps gentagne påstande om valgsvindel ledsaget af indirekte opfordring til oprør i forbindelse med indsættelsen af ny præsident kan efter FN-forbundets mening således godt retfærdiggøres – for en kortere periode.

DET RIGTIGE MODSVAR

Det kunne være fristende blot at anbefale de digitale operatører at udelukke problematiske aktører på f.eks. de digitale medier fra at ytre sig. FN-forbundet advarer imidlertid mod en bred udelukkelse af aktører, i hvert fald for længere tid, da det vil føre til utallige krav om at udelukke f.eks. politiske modstandere og meget uhåndterbar stillingtagen til, hvornår digitale døre skal åbne og lukke.

Operatørerne bør i stedet, blandt andet for aktører med mange følgere, stikprøvevis tjekke opslag for sandhedsværdi og gerne forsyne opslag med besked om at oplysninger 'ikke kan verificeres'. Medvirken til at 'opdrage' til god adfærd og stille spørgsmål ved opslags kvalitet er legitimt for operatørerne og alle andre, og kan virke på tværs af landegrænser.

De globale operatører bør, ud over selv at have politikker for brugen af deres forretningsmodel, også understøtte, at eksterne aktører holder øje med fup og fakta og henvise til en 'second opinion' eller viden. Her er det mest oplagt at tænke på transnationale menneskerettighedsorganisationer, som aktører der under en sådan model kan give et modsvar til misinformation.

Det er også velkomment, og kan understøttes fra myndigheder, når andre medier forholder sig til sociale mediers opslags sandhedsværdi og bibringer vigtige nuancer. Det danske medie tjekdet.dk kan være et nationalt eksempel på en nyttig aktør.

FN-forbundet vil anse en sådan aktivitet for en 'public service' tjeneste, en funktion som mediestøtte bør kunne medfinansiere. Ligeledes bør understøttelse af demokratiske aktiviteter i andre lande kunne indeholde støtte til 'fakta-tjekkende' aktiviteter i forhold til myndigheder og andre politiske aktører – hvis det kan opnå accept heraf fra modtagerlandets side.

DE DIGITALE DATA—OGSÅ EN KAMPPLADS

Elektroniske registre og digitale medier genererer kombinerbare data i et enormt omfang – og de har en værdi for både administrerende myndigheder, virksomheder, og de som har en politisk dagsorden. Der er en samfundsinteresse i at have relevante data om borgerne, men myndigheder har som andre aktører en stor mulighed for at (mis-)bruge data til andre formål de er indsamlet til.

FN-forbundet finder, at det basale princip er, at data ejes af dem som har afgivet dem, og at der skal være en klar accept fra den enkelte til at de f.eks. anvendes til kommercielle formål. Obligatorisk afgivelse af data til offentlige myndigheder kan som udgangspunkt accepteres, såfremt balancen mellem hensyn til borgere og til samfundshensyn, som globalt er beskrevet i menneskerettighederne, overholdes. Disse principper bør også finde anvendelse med hensyn til digitale data.

Myndigheder i alle lande har et ansvar for at beskytte borgerne mod misbrug af data, herunder at kræve sikker lagring af data. Forretningsmodellen hos private operatører af f.eks. søgemaskiner og sociale medier er, at de kan tilbyde annoncører at målrette deres varer eller budskab til dem, som de vækker mest genklang hos. Grundlaget er en omfattende registrering af den enkeltes aktivitet og interesser. Værktøjet er dataanalyse og algoritmer, der sikrer en visning af f.eks. annoncer hos dem, der øjensynligt især vil efterspørge dem.

FN-forbundet finder denne model helt i orden, hvis operatørerne giver fuld indsigt i deres algoritmer og hvis brugere frivilligt accepterer, at deres data bruges sådan. Funktionen kan endda være praktisk og nyttigt for den enkelte. I modsat fald er det et uacceptabelt brud på ejerskabet af data.

BORGERNE SKAL BESKYTTES MOD DATAMISBRUG

Med pres fra f.eks. Databeskyttelseslovgivningen i EU-regi (GDPR) er der blevet øget mulighed for at kunne fravælge at efterlade dataspor, både hos den enkelte operatør (f.eks. Google) og på tværs af operatører og platforme. Der er imidlertid i alle dele af verden behov for en klar forbedret gennemsigtighed, som kan sikre, at den enkelte kan tage stilling til brugen af sine data på et klart grundlag.

Dataværktøjet 'kunstig intelligens' anvendes i høj grad på de store mængder af digitale data og kan se mønstre, der kan anvendes til f.eks. markedsføring. Det kan imidlertid også anvendes til offentlig administration, fx som bidrag til at kombinere oplysninger som målretter kontrol, f.eks. af at tilskud anvendes efter reglerne.

FN-forbundet finder en sådan anvendelse i orden, såfremt den ikke står alene, men følges op med individuel sagsbehandling, hvor mistanke om regelbrud. Dette både fordi IT-værktøjer ofte tager fejl, og fordi princippet i menneskerettighederne om at den enkelte borger er et retssubjekt, skal følges strengt. Institut for Menneskerettigheder har eksempelvis udarbejdet en række anbefalinger på området til danske myndigheder.

Der synes i de fleste lande at være et stort behov for at for at holde øje med myndigheders indsamling og brug af data, om der er proportionalitet mellem borgerrettigheder og samfundshensyn. Den danske regerings reelle afvisning af, på trods af klare afgørelser i EU-domstolen, at holde op med generel, frem for målrettet, logning af telefondata illustrerer et formodentligt omfattende globalt problem. Menneskerettighedsinstitutioner, særlige tilsyn, borgerrådgivninger og i sidste ende domstole bør følge situationen tæt og sikre borgernes rettigheder.

Principper for databeskyttelse og ikke-videregivelse bør, da dette er en global menneskeret og næppe kan afhænge af det enkelte lands forhold, kunne omsættes til et konsolideret globalt regelsæt gældende for både offentlige og private aktører.

FN-forbundet opfordrer til at regler for databeskyttelse videreudvikles i regi af såvel FN's Menneskerettighedsråd som verdenshandelsorganisationen WTO, da data både er personrelaterede og en international handelsvare.

ADGANG OG UDDANNELSE TIL DIGITALE TJENESTER

Med den betydning den digitale verden har i dag, må det være enhver borgers ret at have adgang til at være en del af den, f.eks. gennem en smartphone. Omtrent en fjerdedel af verdens voksne borgere har endnu ikke økonomisk mulighed for at købe en smartphone og der er i nogle regioner en klar tendens til at mændene i familierne får den før kvinderne. Kvinders digitale adgang er derfor både en del af kampen for ligestilling og for lige mulighed for adgang til digitale faciliteter. For andre kan det handle om mangel på tryghed ved at anvende de digitale redskaber. I Danmark vurderes ca. 20 pct. af befolkningen at være 'digitalt udfordrede'.

Det kræver kendskab at manøvrere i det digitale verdenssamfund. Der er behov for at flere borgere får bedre indsigt i de digitale mekanismer, så de ikke mister rettigheder og muligheder eller udsættes for svindel. Det gælder i forhold til kontakt til myndigheder, i forhold til brug af finansielle tjenester, ved internetkøb andre handlinger hvor tilliden skal være i orden. Det gælder også de mekanismer, der fungerer på f.eks. sociale medier, hvor man befinder sig i en uforudsigelig offentlighed.

Det er vigtigt at især nye brugere får uddannelse og grundige forklaringer med i bagagen. Om at adgangskoder kan blive afluret og misbrugt, om datarettigheder, og om at der kun er et klik fra at have et privat billede af en anden person til at der er sket en ulovlig datadeling. Og om at der på de sociale medier er helt nødvendigt at stille spørgsmål ved indholdet og overveje sit eget ordvalg – af hensyn til både andre og sig selv. Der er kort vej til en shitstorm.

Digitale tjenesters anvendelse og funktionsmåde bør derfor indgå i både formel og uformel undervisning om samfundsforhold. Ligeledes er der behov for mere forskning i de digitale systemer, både for at øge den generelle forståelse af mekanismernes samfundsmæssige konsekvenser – og for at give et grundlag for lovgiveres og myndigheders handlinger på det digitale område.

REGULERING AF DET GLOBALE DIGITALE SAMFUND

Da den digitale aktivitet i betydeligt omfang sker på tværs af landegrænser, kan der kun i begrænset omfang etableres en regulering, som kan håndhæves fuldt ud i de enkelte lande – bortset fra at netværk kan lukkes ned og adgang til bestemte domæner kan forhindres i kortere perioder.

Flere lande, især i Asien, søger at udbrede lokalt udviklede IT-tjenester, herunder sociale medier. Årsagen kan være et naturligt ønske om at skabe konkurrence, men også at nogle regeringer finder det utilfredsstillende, at det meste af det digitale verdenssamfund drives fra USA – og har USAs lovgivning som et vilkår.

EU-Parlamentet og Ministerrådet er (foråret 2022) blevet enige om at foreslå en lovgivning, der skal regulere Tech-giganters aktivitet inden for EU. Der er lagt særligt vægt på at sikre børn mod skadelige reklamer og opslag. Herudover er det krav om at operatørerne skal fremme demokrati og udvise større åbenhed. Der er lagt op til meget store bøder ved overtrædelse af de kommende regler.

FN-forbundet kan være betænkelig ved at regeringer i dele af verden søger at udvikle specifikke regler og ønsker en situation der giver mulighed for global kommunikation – uden ubegrundede barrierer. Derfor er det at foretrække, hvis de digitale platforme har udbredt tillid og anvendelse globalt. Det kræver at alle væsentlige interessenter, herunder digitale operatører, regeringer og civilsamfundsrepræsentanter finder en fælles forståelse af funktionsmåder og adfærdsregler.

Arbejdet med dette formål er aktuelt forankret i det globale [Internet Governance Forum](http://www.internetsociety.org), (IGF, se mere på www.internetsociety.org), som har eksisteret siden 2006. Tilsvarende fora findes regionalt og nationalt, herunder i Danmark. Opgaven i dette brede forum er at søge at afveje de mange hensyn – ud fra en forventning om at både regeringer, udbydere, brugere og andre kunder på den lange bane er interesseret i fælles normer.

IGF skal i sit arbejde fortsat støtte sig til de relevante FN-konventioner og –aftaler, så det gældende FN-grundlag også anvendes på det digitale område og kun suppleres på specifikke områder. Konkret skal IGF især have fokus på konventionen om de civile og politiske menneskerettigheder, men også på aftaler om at bekæmpe terrorisme samt handelsaftaler og bestemmelser om produktansvar. Parolen knyttet til verdensmålene om at 'ingen må lades i stikken' bør også være et pejlemærke.

 fnforbundet.dk

 [FNforbundet.dk](https://www.facebook.com/FNforbundet.dk)

 [FNforbundetdk](https://twitter.com/FNforbundetdk)

 [fnforbundet.dk](https://www.instagram.com/fnforbundet.dk)

 [FN-forbundet](https://www.linkedin.com/company/FN-forbundet)

 fnforbundet@fnforbundet.dk

 Globalis.dk

